

МИХАИЛ САДОВЯНУ КОБИЛАТА НА КНЯЗА

Превод от румънски: Гергана Стратиева, 1980

chitanka.info

През една златиста есен чух много истории в Анкуцнпия хан. Но това беше много, много отколе, през годината, когато по Илинден паднаха големите дъждове и хората разправяха, че видели в облаците над придошлите води на Молдова черен змей, а някакви невиджани дотогава птици се виели сред вихъра и летели към изгрев-слънце. И дядо Леонте търси в книгата си със зодиите и отгатна знаците на цар Хераклия, които казвали, че тия залутани птици със сребристи като сланата пера се били вдигнали от островите накрай света и предвещавали война между царете и плодородие по лозята.

И наистина руският цар вдигна своите московци срещу поганците и за да се сбъдне писаното в зодиите, господ даде плод по лозята в Долна земя, та лозарите нямаха място къде да прибират ширата. Тогава от нашенско тръгнаха кираджии да взят вино към планините и в Анкуциния хан почнаха веселбите и приказките.

Керваните от каруци нямаха край. Лаутарите не спираха да свирят; когато едни капваха от умора и пиене, от къошетата на хана се надигаха други.

И толкова пръстени канчета изпочупиха пиячите, та две години жените, които отиваха на пазар в Роман, се чудеха и маеха. Опитни и вещи селяни печеха на огньовете големи късове овнешко или телешко месо или обжарваха кленове и мрени, хванати в Молдова. А младата Анкуца, пъргава и хитра като майка си, зачервила бузи, запасала престилка и запретнала ръкави, се въртеше насам-нататък като пумпал и разносяше вино и ядене, смях и благи думи.

Трябва да знаете, че Анкуциният хан не беше като другите ханища, а истинска крепост. Имаше зидове, дебели ей оттук дотам, а портите му бяха обковани с желязо тъй, както не бях виждал, откак съм на този свят. Вътре можеха да се подслонят хора, каруци и добитък и никому и през ум не минаваше за крадци...

През времето, за което говоря, в страната беше мирно и спокойно и хората бяха весели. Портите на хана стояха отворени като портите на Царщината и през тях тихите есенни дни можеше да виждаш долината на Молдова, додето ти поглед стига, и гъсто обраслите с бор планини чак до Чахлъу и Халаука^[1]. А когато слънцето превалеше и се скриеше в отвъдния свят и всичко в далечината се заличеше и потънеше в потайни мъгли, огньовете пламваха и огряваха каменните стени и

тъмните отвори на вратите и на зарешетените прозорци. Свирнята на лаутарите стихваше за някое време и приказките почваха.

В тия сити и весели дни оттам не се помръдваше един разеш другоселец, който много ми харесваше. Вдигаше пръстеното канче за наздравица към всички, слушаше унесено песните на лаутарите и се надпреварваше дори с дядо Леонте да обяснява нещата в света... Беше висок човек с побелели коси, със сухо, дълбоко набраздено лице. По кожата около подстриганите му мустаци и край малките му очи имаше безброй ситни бръчици. Тъмните му очи гледаха будно, а лицето му с подстригани мустаци сякаш се усмихваше тъжно.

Казваше се комит^[2] Йоница. Този комит Йоница имаше подсивите си шаячни дрехи доста тежка кесия. А конят му беше за чудо и приказ. Не беше кон като всички други, а сякаш беше конят от приказката, преди да е изял жаравата от тепсията — само кожа и кости! Та този негов алест кон с бели глезени и високо седло си стоеше кротко зад хана със стиска сено пред него...

— Аз тук съм само минувач... — казваше с канчето вино в ръка комит Йоница. — Яхвам коня и тръгвам, дето си искам... Моят алест кон винаги е готов, седлото си стои все на него... Никой няма кон като моя... Яхна го, накривя калпак и тръгвам... не искам за нищо да знам...

Тъй казваше, ала не тръгваше. Стоеше с нас.

— Наистина — отвърна му веднъж дядо Леонте — кон като твой не може да се намери дори и у никой цар на земята, та дори и девет години да обикаляш! Само кожата му колко пари струва! Страх ме хваща, щом като си помисля...

— Знай, приятелю Леонте! — викна разешът и подстриганите му мустаци щръкнаха ядосано. — Такъв мършав, ала жилав, нито се уморява, нито му трябва нещо. Зобта поглежда само с едно око и не се сърди, когато го оставя ненапоен. А седлото сякаш е порасло на него. Този кон е от голям сой. Майка му и тя беше с бели глезени на трите крака; и с нея съм се гордял през младините си; дори и негово височество княз Михалаке Стурза^[3] я изгледа с голямо учудване...

— Защо я изгледа с учудване, комите Йоница? Все тъй слаба ли беше?

— Разбира се. То е цяла история и мога да ви я разкажа, ако ви се слуша...

— Как да не ни се слуша, комите Йоница, още повече, като става дума за времето на княз Михай Стурза!

— И най-вече за времето на моите младини... — отвърна сериозно разешът. — Тогава пак бях тук край огъня и край каруците с шира, ала с други хора; те сега са вече пръст. Наоколо ни шеташе другата Анкуца, майката на тази, която също отиде на другия свят, дете е по-малко весело. Та тогава, стоя аз един ден много разтревожен на вратата на хана с канчето в лявата ръка и с дясната държа кобилата за поводите... Другата Анкуца стоеше, също като тая сега, подпряна на вратата и слушаше какво говорех... Какво съм казвал, не зная — приказки, отлетели като есенни листа...

Комит Йоница се усмихна невесело под мустак, под подстригания си четинест мустак, а ние всички бяхме там, стопани и кираджии от Горна земя^[4], насядахме по дънери и по процепите на каруците и вдигнахме към него глави с широко отворени очи.

Младата Анкуца стоеше на прага, подпряна на рамката на вратата. Есенното слънце огряваше косо половината ѝ лице и го позлатяваше. Наблизо в ниското Молдова блещукаше из лъките, а в далечината се провиждаха планините като кремъчни вълни сред синкава мъгла.

Слабият кон на разеша, оставен встрани, като усети тишината наоколо си, неочаквано изцвили тънко и се озъби към нас също като дявол. Анкуца изви към нас уплашено и учудено ваклите си очи.

— Аха! Ето тъй цвилеше и се смееше и старата кобила... — рече комит Йоница. — От нея може да не е останало нищо, кой знае, може вълците да са я изяли, ала смехът ѝ още живее и от него се плашеше и другата Анкуца. Та, както ви казах, стоя аз тука на това място, готов да тръгна, с единия крак вече на стремето, и току чувам плющене на камшик и трополене на кола. Вдигам глава и виждам, че по друма идва файтон с четири коня един до друг... Идва и спира в хана, както си му е редът. И от него слиза един болярин, за да види Анкуца, както беше обичай тогава.

Щом приближи, аз дигнах канчето с вино, да пия за негово здраве. Той се спря, погледна усмихнат мене и кобилата, погледна и хората наоколо, моята наздравица му хареса. Беше нисък на ръст с рижава, валчесто подстригана брада и на шията си имаше тънка златна верижка.

— Много ми е драго, добри хора — рече боляринът, — че виждам веселие и радост в Молдовското княжество...

— И на нас ни е драго — казвам аз — да чуем такива думи. Туй струва колкото и най-хубавото вино.

Тогава боляринът пак се усмихна и ме попита откъде съм и къде отивам.

— Честити болярино — отвръщам, — аз по рождение съм разош от Драганец, откъм Сучава. Ала имотът ми е застрашен и душманите ми са с дълги и остри зъби. Имам една разпра, честити болярино, и не ѝ виждам края. Наследих я от баща си, черковния псалт Йона, и много се боя, че ще я оставя наследство на потомството си, ако ме сдобие господ с деца...

— Как тъй? — попита учудено боляринът.

— Ами тъй, както ти казвам. Защото, честити болярино, ние почнахме да се съдим още преди княз Калимах! Много от нашите хора се жалваха, ходиха и в Дивана^[5], разследваха, мериха земята, викаха и свидетели, и хората се клеа, и докато се съдеха, едни от нашите умряха, други се родиха, за да се съдят и те, и ето на, и до ден-днешен не се намери правдината... Отгоре на туй моят враг, с когото се боря, откъсна два сажена и пет педи земя от бащината ми нива, дето е до Велиния пчелин. И пак се оплаках, и пак не срещнах никаква милост, защото моят душманин, без докачение, е голямо болярско куче... Като видях накъде върви работата, пак откачих от стената торбата с хрисовулите със стари печати, прочетох ги отново, избрах, каквото ми трябва, сложих тук при кемера си тапиите, които смятам изправни, яхнах алестата си кобила и няма да се спра, докато не стигна при княза. Нека той ми даде правдина!

— Как може тъй! — учуди се пак боляринът, поглади брадата си и завъртя с пръстите си златното си синджирче. — Отиваш, значи, при княза?

— Отивам! И ако и князът не ми даде правдина...

Боляринът се засмя:

— Е? Ако и князът не ти даде правдина?...

Тук комит Йоница сниши малко глас и младата Анкуца, както и другата някога, проточи шия и наостри уши да чуе какво трябвало да стане, ако разешът не намерел правда при княза. Ако и князът не му дадял правото, да целунел тогава кобилата му близо до опашката?...

Когато комитът изрече без заобикалки тия думи, тъй както си говорят селяните по нашите места в Горна земя, Анкуца сви устни и се престори, че се е загледала по пътя.

— Когато казах тия думи — продължи разешът, — тогавашната Анкуца сложи ръка на устата си и се престори, че гледа нататък към друма. А боляринът се разсмя. После спря да се смее, поглади брадата си и запремята златното синджирче на пръстите си.

— И кога смяташ да се явиш пред княза? — запита ме той.

— А че нека допия, честити болярино, само това канче вино в твоя чест, после ще се метна на седлото като Александър Македонски и чак в Яш ще се спра. Ала ако искаш да вкусиш и ти резняка от Одобещ, Анкуца ще донесе червена шира в чисто канче и на всинца ни ще ни бъде много драго, ако твоя милост ни направи тая чест...

Боляринът се обърна усмихнат към предишната Анкуца, която също като тази беше хитра и с хубави очи, и поръча да му донесе едно ново пръстено канче с червена шира от Долна земя. А пък аз, разешът, поисках гордо да платя почерпката и хвърлих четири пари в скута на Анкуца.

След туй боляринът се качи в бричката си с яйове и си отиде.

Яхнах и аз коня и както се бях зарекъл, до Яш не спрях никъде. Там теглих в хана до църквата на Лозонски, дето е срещу двореца на княза. И на другия ден по обед, измит и сресан, се явих с разтуптяно сърце пред портите на двореца. Ала един войник опря сабята си в челото ми и чак когато си казах болката, провикна се към одаите; от там дойде един стар солдатин и ме заведе в някаква малка одаичка вътре в двореца; там ме посрещна младичък и тъничък офицер, целият в сърмени гайтани и злато...

— Какво искаш, човече?

— Тъй и тъй — думам, — аз съм комит Йоница, разеш от Драганец, дошъл съм при княза, жаден за правда, както еленът е жаден за изворна вода.

— Много добре — отвърна младият офицер. — Князът още сега може да изслуша молбата ти. Остави си шапката и влез през тази вратичка. Оттатък, в голямата одая, ще намериш княза и ще му кажеш болката си.

Тогаво кръвта нахлу в очите ми и погледът ми се замрежи. Ала стиснах зъби и се овладях. Офицерът отвори вратичката и аз се

намерих сред голяма светлина и както бях с наведена глава, видях червените кожени ботуши на княза и паднах на колене. Мислех си, че при такъв нов и млад княз трябва да намеря правда за мъките си.

— Твое височество! — извиках аз смело. — Дойдох да ми дадеш правда!

А князът ми рече:

— Стани!

Като чух гласа му, бързо като светкавица вдигнах поглед и познах болярина от хана; тутакси разбрах, че трябва да стисна очи и да стоя уплашен. Наведох глава по-ниско, протегнах ръка, хванах края на дрехата му и я допрях до устните си.

— Стани! — рече князът. — И покажи тапиите си.

Когато се изправих, забелязах, че очите на познатия ми болярин се присвиват от смях също както в хана, когато поемаше канчето с червена шира от ръцете със запретнати ръкави на Анкуца. Изваждам аз смело тапиите от кожената си чанта, подавам му ги и почвам да разправям. И му разправих за всички бури, дето са ме брулили, и за всички отрови, дето съм ги насъбрал в сърцето си и дето съм ги наследил от моите покойници. Князът прочете хрисовулите, наведе се да види отблизо восъчните печати, лицето му се разведри и каза малко през нос:

— Добре, разешо, ще получиш правото си. С тебе ще дойде един от моите хора със строга заповед и ще сложи ред в Драганец.

Като чух тия думи, паднах на колене и князът пак ми заповяда да стана. После очите му се позасмяха, той ме потупа по рамото и рече:

— Е? Ами какво щеше да стане, ако не бях ти дал правда?

— Ами че, твое височество — отвърщам аз и се смея, — какво щеше да стане ли? Аз думите си назад не вземам: кобилата е ей там на пътя!

Така много се смя княз Михайл на отговора ми, че пак ме потупа по рамото и си спомни за канчето червено вино, за което бях платил четири пари; и както се смееше, заповяда да дойде служителят, който ще тръгне с мене; и пред неговите очи написа строгата заповед. А когато яхнах кобилата си в хана и си тръгнах назад, той гледеше усмихнат от отворения прозорец и гладеше брадата си...

Ето защо трябва да гледате на моя алест кон с бели глезени на трите крака като на рядко нещо; защото той е потомък на княжевата

кобила и когато цвили и се смее, като че ли си спомня за ония дни на моите младини. По туй можете да разберете какъв човек съм аз! А сега нека наляят вино в канчетата и да почна да ви разправам една история, която отдавна исках да ви кажа...

1928 г.

[1] Върхове в Източните Карпати. — Б.пр. ↑

[2] Комит — стара титла, давана на областни, на околийски управители и по-късно на кметовете. — Б.пр. ↑

[3] Михаил Стурза — княз на Молдова (1834 — 1844). — Б.пр. ↑

[4] Северна Молдова. — Б.пр. ↑

[5] Диван — висш държавен съвет. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.